

Тарифні методи регулювання міжнародної торгівлі

1. Свобода торгівлі та протекціонізм
2. Митні тарифи і мита
3. Економічна роль тарифів
4. Специфічні випадки тарифної політики

1. Свобода торгівлі та протекціонізм

Найбільш повне узагальнення теорії протекціонізму пов'язано з ім'ям австралійського вченого Макса Кордена.

Макс Корден (Max Corden, рід. 1927) – австралійський економіст, професор міжнародної економіки. Народився в польському місті Вроцлаві (колишньому німецькому Бреслау). Після того як батьки переїхали до Австралії, Корден закінчив Мельбурнський університет. Захистивши в 1961 р докторську дисертацію по міжнародній економіці, почав кар'єру професора одного з найбільших університетів світу, в числі яких Мельбурнський, відомий своїми традиціями в вивченні міжнародної торгівлі, Австралійський державний, Оксфордський (Великобританія), Університет Джона Гопкінса, Каліфорнійський, Принстонський, Гарвардський (США). У 1977-1980 рр. Корден обирався президентом Економічного товариства Австралії та Нової Зеландії. У 1986-1988 рр. працював старшим радником МВФ.

У числі праць, які принесли Кордену популярність і визнання в наукових колах, - «Теорія протекціонізму» (*The Theory of Protection*, 1971), «Торгова політика і економічний добробут» (*Trade Policy and Economic Welfare*, 1974), «Інфляція, валютні курси і світова економіка» (*Inflation, Exchange Rates and the World Economy*, 1977), «Протекціонізм, зростання і торгівля» (*Protection, Growth and Trade*, 1985). ці та багато інших його праці склали теоретичну базу аналізу міжнародної торгової політики, що проводиться в Світовому банку і МВФ.

Державне регулювання міжнародної торгівлі може бути:

- Одностороннім, коли інструменти державного регулювання використовуються урядом країни в односторонньому порядку без узгодження або консультацій з її торговими партнерами. зазвичай односторонні заходи застосовуються у відповідь на аналогічні кроки інших країн і призводять до виникненню політичних напружень між торговими партнерами (обкладання окремих товарів митами, введення квот на імпорт і т.д.).

- Двостороннім, коли заходи торговельного політики узгоджуються між країнами, які є торговими партнерами. Наприклад, за взаємною домовленості кожної зі сторін можуть вводитися конвенційні мита, які не ущемляють інтересів іншої, країни можуть погоджувати технічні вимоги до маркування, пакування, домовлятися про взаємне визнання сертифікатів якості та ін.

- Багатосторонньої, коли торгова політика узгоджується і регулюється багатосторонніми угодами.

Приклади багатосторонньої політики включають Генеральну угоду про тарифах і торгівлі (ГАТТ), угоди в сфері торгівлі країн-членів Європейського союзу (ЄС).

Залежно від масштабів втручання держави в міжнародну торгівлю розрізняють протекціоністську торгову політику і політику вільної торгівлі

@ Свобода торгівлі (free trade) – політика мінімального державного втручання в зовнішню торгівлю, яка розвивається на основі вільних ринкових сил попиту і пропозиції.

@ Протекціонізм (protectionism) – державна політика захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції шляхом використання тарифних і нетарифних інструментів торгової політики.

Дилема, що краще – протекціонізм, який дає можливість розвиватися національній промисловості, або свобода торгівлі, яка дозволяє безпосередньо порівнювати національні витрати виробництва з міжнародними, — предмет багатовікової суперечки серед економістів і політиків. У різні періоди історії зовнішньоторговельна практика схилилася то в одну, то в іншу сторону, ніколи, правда, не приймаючи жодну з екстремальних форм. У 50-60-ті роки для міжнародної економіки був характерний відхід від протекціонізму в бік більшої лібералізації і свободи зовнішньої торгівлі.

З початку 70-х років проявилася зворотна тенденція - країни стали відгороджуватися один від одного все більш витонченими тарифними і особливо нетарифними бар'єрами, захищаючи свій внутрішній ринок від іноземної конкуренції.

Правда, при цьому сучасний протекціонізм концентрується у відносно вузьких областях. У відносинах розвинених країн між собою - це області сільського господарства, текстилю, одягу і стали. У торгівлі розвинених країн з країнами, що розвиваються - це експорт промислових товарів, що розвиваються країнами. У торгівлі країн, що розвиваються країн між собою - це товари традиційного експорту.

Розвиток протекціоністських тенденцій дозволяє виділити кілька форм протекціонізму:

- селективний протекціонізм – спрямований проти окремих країн або окремих товарів;
- галузевої протекціонізм – захищає певні галузі, перш всього сільське господарство, в рамках аграрного протекціонізму;
- колективний протекціонізм - проводиться об'єднаннями країн відносно країн, в них не входять;
- прихований протекціонізм – здійснюється методами внутрішньої економічної політики.

В рамках торгової політики тісно переплітаються економічні, політичні, адміністративні, організаційні, правові та інші питання. Міжнародна економіка вивчає переважно економічні передумови і наслідки здійснення заходів

торговельної політики, залишаючи правові, організаційні питання на розгляд спеціалізованих галузей науки, таких як міжнародне торгове право, міжнародний маркетинг та ін.

Інструменти державного регулювання міжнародної торгівлі за своїм характером поділяються на тарифні – ті, що засновані на використанні митного тарифу, і нетарифні всі інші методи. Нетарифні методи регулювання поділяються на кількісні методи і методи прихованого протекціонізму. Окремі інструменти торговельної політики частіше застосовуються при необхідності або обмежити імпорт, або форсувати експорт (табл. 6.1).

методи		інструмент торгівельної політики	регулює переважно	
тарифні		Митні зроби Тарифна квота		імпорт імпорт
нетарифні	кількісні	квотування ліцензування «добровільні обмеження»	експорт експорт	імпорт імпорт
	приховані	державні закупівлі вимога про утримання місцевих компонентів технічні бар'єри податки і збори		Імпорт Імпорт Імпорт імпорт
	фінансові	субсидії кредитування демпінг	експорт експорт експорт	

Основне завдання держави в області міжнародної торгівлі – допомогти експортерам вивезти якомога більше своєї продукції, зробивши їхні товари більш конкурентними на міжнародному ринку, і обмежити імпорт, зробивши іноземні товари менш конкурентноздатними на внутрішньому ринку. Тому частина методів державного регулювання спрямована на захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції і тому відноситься перш за все до імпорту. інша частина методів має своїм завданням форсування експорту.

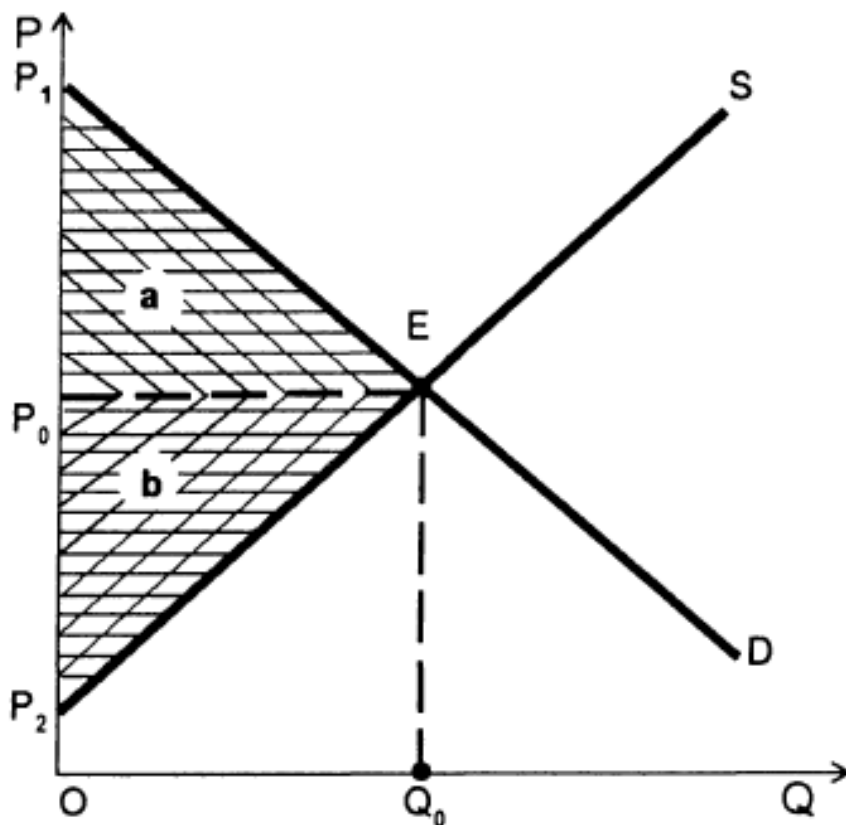
Надлишки споживача і виробника

Вплив державних механізмів регулювання міжнародної торгівлі на економічне становище країни може бути описано через поняття надлишків споживача і надлишків виробника

Крива попиту **D** показує максимальну ціну, яку споживач готовий заплатити за конкретну кількість товару. Якщо ринкова ціна становить **P₀**, то споживач готовий купити **OQ₀** одиниць товару за **OP₀EQ₀** доларів.

Надлишок споживача представлений трикутником **a**, що є різницею між ринковою ціною, по якій він придбав товар **P₀E**, і максимальною ціною, по якій він був би готовий придбати товар, обмежений кривою попиту **P₁E**.

Крива пропозиції **S** показує мінімальну ціну, по якій виробник готовий продати свій товар. Якщо ринкова ціна становить **P₀**, то виробник готовий продати **OQ₀** одиниць товару за **OP₀EQ₀** доларів. Надлишок виробника представлений трикутником **b**, що є різницею між ринковою ціною, по якій він продав товар **P₀E**, і мінімальною ціною, по якій він був би готовий продати товар, обмеженої кривою пропозиції **P₂E**.

@ **Надлишок споживача (consumer surplus)** – різниця між ринковою ціною, по якій споживач придбав товар, і максимальною ціною, яку він готовий заплатити за даний товар.

@ **Надлишок виробника (producer surplus)** – різниця між поточною ринковою вартістю товару і мінімальною ціною, по якій виробник готовий продати свій товар.

Характер торговельної політики

Різні країни світу використовують різні інструменти для здійснення своєї торгової політики. якщо середній рівень митного захисту держави піддається вельми точній кількісній оцінці, то рівень використання нетарифних методів в силу їх великої різноманітності і різного економічного змісту може бути оцінений кількісно лише вельми приблизно. Середній рівень тарифу зазвичай розраховується тільки для товарів, імпорт яких підлягає обкладенню митом, як середня ставка імпортного мита, зважена по вартісному обсязі імпорту товарів, на які вона накладається.

Середній рівень нетарифних обмежень зазвичай розраховується як вартісна частка імпорту або експорту, підпадає під ці обмеження.

При цьому робиться поправка на ступінь інтенсивності цих обмежень: наприклад, очевидно, що автоматична ліцензія на експорт, що обов'язково видається владою за пред'явленням необхідних документів, обмежує експорт в значно меншому ступені, ніж експортна квота, яка забороняє експортувати товар понад визначених кількостей, високоінтенсивними кількісними обмеженнями вважаються всілякі заборони на експорт та імпорт товарів, кількісні квоти, вибіркоче

ліцензування експорту та імпорту. До низькоінтенсивних кількісних обмежень відносяться автоматичне ліцензування, гнучкі квоти (Табл.).

Середньозважений тариф (у %)		Заборонний	Обмежувальний		Помірний		Відкритий		Вільний
		<40-100	<25		10-15		>10		0
Кількісне обмеження	Покрита доля торгівлі (у %)	<40	>25	>10	0-10	10-25	0-25	0-10	0
	ступінь інтенсивності	високий	будь який	високий	високий	середній	низький	середній	0

Торгова політика держави буває протекціоністської, помірної або відкритої (свобода торгівлі). зрозуміло, кожне з цих понять досить щодо, але всі вони розташовуються на одній осі в межах двох екстремальних випадків, коли обмежувальна політика приймає характер заборонний, спрямований на припинення торгівлі з зовнішнім світом, і коли відбувається повна відмова від використання державою будь-б там не було інструментів торговельної політики. У реальному світі екстремальних випадків не зустрічається, хоча в різні періоди розвитку окремі держави у своїй торговельній політиці підходили дуже близько або до повного припинення торгівлі з зовнішнім світом (Албанія), або до повної лібералізації торгового режиму (Ісландія).

Характер торгового режиму держави, тобто ступінь його жорсткості, зазвичай визначається як агрегований показник, що враховує як середній рівень митного тарифу, так і середній рівень та інтенсивність кількісних обмежень (Табл. 6.3).

Режим кількісних обмежень Режим тарифів	Відкритий	Помірний	Обмежувальний
Відкритий	Свобода торгівлі	Помірний	Протекціонізм
Помірний	Помірний	Помірний	Протекціонізм
Обмежувальний	Протекціонізм	Протекціонізм	Протекціонізм

Наприклад, торговий режим країни, яка усунула всі імпорتنі МИТА, але ввела кількісні квоти на основні товари імпорту АБО, навпаки, скасувала квоти, але підвищила імпорتنий тариф до заборонного рівня, не може вважатися режимом свободи торгівлі. Щодо відкритим може бути визнаний торговий режим тільки тієї країни, у якій середній рівень митного оподаткування імпорту становить менше 10%, а кількісні обмеження покривають менш 25% імпорту і мають низькоінтенсивний, в основному реєстраційний, характер.

Проведений експертами МВФ в 1994 р аналіз торгових режимів 59 країнах, що розвиваються країн і країн з перехідною економікою показав, що тільки в 1 розвивається (Еквадор) і 3 перехідних країнах (Латвія, Литва, Естонія) торговий режим можна вважати відкритим. 22 країни, 7 з яких перехідні, мають помірний торговий режим. У більшості ж країн (30 країн, що розвиваються і 3 перехідних) торговий режим явно протекціоністський. Правда, в 90-і рр. виявилася загальна тенденція лібералізації торговельних режимів, що виразилося у значному скороченні кількості країн з обмежувальними режимами і зростанні кількості країн з помірними торговими режимами. Країни, що розвиваються країни в більшості своїй мають значно більш обмежувальний торговий режим у порівнянні з перехідними країнами.

Приймаючи рішення про використання тих чи інших інструментів торговельного політики, уряд країни зазвичай оцінює їх сукупний вплив на характер торгової політики країни і можливі дії у відповідь заходи з боку торгових партнерів. Для оцінки заходів торговельної політики Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) розробила в 1985 році індикативний перелік питань, який широко використовується в практичній діяльності урядів.

Перелік запитань, на які пропонується відповісти перш, ніж вводити будь-які

- Чи відповідає передбачувана міра існуючим багатостороннім і двосторонніми угодами, в яких бере участь дана країна?

Отже, державне регулювання міжнародної торгівлі може бути одностороннім, двостороннім і багатостороннім. Інструменти державного регулювання міжнародної

торгівлі поділяються на тарифні - ті, що засновані на використанні митного тарифу, і нетарифні - всі інші. Держави можуть дотримуватися політики вільної торгівлі, що відкриває внутрішній ринок для іноземної конкуренції, торгової політики протекціонізму, що захищає внутрішній ринок від іноземної конкуренції, або помірною торговельною політики, в якихось пропорціях поєднує елементи свободи торгівлі і протекціонізму. У більшості країн основне завдання уряду в області міжнародної торгівлі - допомогти експортерам вивести якомога більше своєї продукції, зробивши їх товари більш конкурентними на міжнародному ринку, і обмежити імпорт, зробивши іноземні товари менш конкурентоспроможними на внутрішньому ринку. вплив державних механізмів регулювання міжнародної торгівлі на економічне становище країни може бути описано через поняття надлишків споживача і надлишків виробника. заходи торгової політики, наступний:

- Який очікується економічний вииграш для галузі або фірми і яке кількість робочих місць буде створено або збережено в результаті здійснення цього заходу?

- Наскільки збільшаться доходи бюджету або які будуть потрібні бюджетні витрати на здійснення цієї заходи?

- Наскільки збільшаться внутрішні ціни і скоротиться споживання в результаті застосування даної міри?

- У чому полягає вплив передбачуваної заходи на структуру відповідного ринку і на конкуренцію на ньому?

- Чи дозволить даний захід в довгостроковій перспективі забезпечити структурну перебудову галузі і вивести її на конкурентоспроможний рівень або вона лише законсервує її існуючу відсталість?

- Який вплив захід такого типу надасть на суміжні галузі, особливо ті, які купують або продають свою продукцію тієї галузі, на захист якої вона спрямована?

- Як відреагують інші країни на застосування такого заходу і яке її потенційний вплив на них?

- Чи відповідає передбачувана міра існуючим багатостороннім і двосторонніми угодами, в яких бере участь дана країна?

Отже, державне регулювання міжнародної торгівлі може бути одностороннім, двостороннім і багатостороннім. Інструменти державного регулювання міжнародної торгівлі поділяються на тарифні - ті, що засновані на використанні митного тарифу, і нетарифні - всі інші. Держави можуть дотримуватися політики вільної торгівлі, що відкриває внутрішній ринок для іноземної конкуренції, торгової політики протекціонізму, що захищає внутрішній ринок від іноземної конкуренції, або помірною торговельною політики, в якихось пропорціях поєднує елементи свободи торгівлі і протекціонізму. У більшості країн основне завдання уряду в області міжнародної торгівлі - допомогти експортерам вивести якомога більше своєї продукції, зробивши їх товари більш конкурентними на міжнародному ринку, і обмежити імпорт, зробивши іноземні товари менш конкурентоспроможними на

внутрішньому ринку. вплив державних механізмів регулювання міжнародної торгівлі на економічне становище країни може бути описано через поняття надлишків споживача і надлишків виробника.